

===== *Novák Attila* =====

/// „...új tartózkodásihelye ugyancsak kényszer tartózkodási- helynek tekintendő”

Benedict Jenő kitelepítése 1951 nyarán

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) egyik iratanyaga Benedict (máshol Benedikt) Jenő egykori gyáros kitelepítésének folyamatát, pár hónap drámaian sűrített történéseinek lenyomatát tárja elénk.¹ Az iratcsomó az eljárás során felvett (általában a házmester által kitöltött) négyoldalas kérdőívet, a véghatározatot és az ehhez kapcsolódó, a személy sorsát tükröző egyéb beadványokat és iratokat tartalmazza. Ezek az anyagok minden kitelepített esetében jelezték a *passió*, a lakóhelyről való erőszakos eltávolítás különféle állomásait, melynek kezdőpontját az illetőről való előzetes informálódás, végpontját pedig a kényszerlakhelyül szolgáló településre való megérkezés hatósági nyugtázása jelezte. Benedictről a Magyar Zsidó Levéltárban is találunk szórványos információkat, abban a nagyobb anyagban, amely a Budapesti Izraelita Hitközség különféle, kitelepítettekkel kapcsolatos erőfeszítéseit tartalmazza, amelyek viszont az elűzött ember új lakhelyére való megérkezése után keletkeztek.²

Az adatgyűjtés során – melyet esetében 1951. április 16-án a házmester, Barta Sándorné szolgáltatott – kiderült, hogy Benedict 1873-ban született Nagylakon. Barta úgy tudta, Drávaszabolcson és Tolnanémedin volt kendergyára, később azonban „elvétték” (azaz államosították), és 1951-ban már nyugdíjasként élte életét. A házmester szerint Benedict a Pannónia „intézménynél” volt igazgató, és onnan kapta nyugdíját. Az 1926-ban alapított Pannónia Kender- és Lenipar Rt.-ről lehetett szó, melynek Benedict valóban igazgatója volt.³ A kérdőívből azt is megtudjuk, hogy az 1947 novembere óta a Nádor utca 14. szám alatt lakó volt gyártulajdonos kétszobás lakás felett rendel-

1 == ÁBTL 2.5.6. I. sorozat. 03733/1951. Benedict Jenő kitelepítési anyaga.

2 == MILEV HU HJMA XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. A kitelepítések elleni panaszok másolatai, kitelepítettek segélyezési ügyei.

3 == Lásd: Entresz (szerk.), 1928: 743.

kezett, és egy albérlője is volt. Valójában – mint látni fogjuk – régebbi kötődése volt a helyhez.

Benedict Jenő sohasem politizált: személye tipikus példáját nyújtja a magyar gazdasági életben fontos szerepet játszó, alapvetően apolitikus, kizárólag a szakmájára összpontosító, jómódú zsidó polgár magatartásának. Egyetlen politikai ügygel kapcsolatos megnyilvánulása ismert, amikor az első világháború utáni zavaros időkben egy beadványban javasolta, hogy a Romániához csatolt Nagylak Magyarországon maradjon határrészén önálló községet hozzanak létre.⁴ Az ottani kendergyár telepe, melynek vezetője Benedict volt, ugyanis jórészt kitette a kérdéses területet. Benedict azt szerette volna, hogy a terület ne a szomszédos Csanádpalotához tartozzon (ahová csatolták). A gyártelep, mint önálló község, létrehozása érdekében anyagi áldozatra is hajlandó volt. Benedict a Csanád megyei törvényhatósági bizottság tagjaként egy lakossági/dolgozói „petíciót” is aláírt, melynek hatására a főszolgabíró is azt javasolta, hogy helyezték hatályon kívül a Csanádpalotához való csatolást és ismerjék el a megmaradt (vagy felszabadított) Nagylak önálló község mivoltát. Végül az új Nagylak község – a hivatalos utat végig járva – 1922 októberében jött létre.

Az 1943-as távbeszélő névsor szerint Benedict (Szántó Jenő kendergyárossal közös) irodája Budapesten, az V. kerületi Nádor utca 14. sz. alatt működött – ott, ahonnan később kitelepítették. Igaz, akkor még egy másik elérhetősége is volt, a VI. kerületi Munkácsy Mihály utca 5–7. szám alatt.⁵ A holokauszt tragédiája természetesen az igazgatót is érintette, erről későbbi, már a kitelepítés alatti beadványa is árulkodik, ám azt, hogy pontosan mi történt vele ebben az időben, nem tudjuk. Lakhelyeként 1944-ben a XIII. kerületi Pannónia utca 30. volt megjelölve, a házmaster 1947-re teszi az új lakhelyére való költözését.

1951. május 29-én megszületett a kitelepítést elrendelő (03733. számú) véghatározat, amely a „*kendergyáros és igazgató*”-t a 8130/1939. ME. és a 760/1939. BM. rendelet – azaz még a Horthy-korban kiadott, *az internálást, kitiltást és rendőri felügyeletet megszabó jogi rendelkezések* – alapján Budapest területéről azonnali hatállyal kitiltotta, lakhelyéül pedig a Szolnok megyei Zagyvarékast jelölték ki. A múlt diszkriminatív magyar államával, Horthy Magyarországgal sok ponton jogilag is folytonosságot vállaló sztálinista magyar állam arról is rendelkezett, hogy (a kor „szokásai” szerint) megszabja a lakása igénybevételét (a véghatározat ír erről),⁶ illetve azt is kikötötte, hogy az ingatlant 24 órán belül át kell adnia. A véghatározat ugyanazon oldalán egy házfelügyelőnek kézbesített „*értesítés*” is található, mely a lakás igénybevételét és zárolását jelenti be, valamint azt, hogy az „*új bérlő kijelöléséről a kerületi tanács gondoskodik*”.

4 = = Oltvai, 1973–1974.

5 = = A *budapesti egységes hálózat (Budapest és környéke) betűrendes távbeszélő névsora*, 1943. 40.

6 = = A 6.000/1948. számú kormányrendeletre hivatkozva. Ez a kormányrendelet véglegesítette az átmeneti hatósági lakáselosztást, a lakások és lakrészek szabad forgalmát korlátozva és a társbérletesítő gyakorlatot legalizálva.

A véghatározat tartalmazta azt a kitéfelt is, hogy amennyiben más községben kíván elhelyezkedni, „*ezirányú*” kérelmet terjeszthet elő az új lakhely szerinti megyei tanács elé, amelyhez mellékelnie kell „*annak a személynek (a lakása szerint illetékes helyi Tanács által láttamozott) nyilatkozatát, aki elszállásolását vállalja.*” A véghatározat ellen a budapesti rendőrfőkapitányságnál lehetett panaszt tenni, ám e „*panasz a végrehajtás szempontjából, halasztó hatállyal nem bír.*” A külön „*tudnivalók*”-at tartalmazó oldal két pontjának egyike a véghatározattal együtt a kijelölt lakhely szerinti illetékes megyei tanács új lakásról szóló véghatározatának kézbesítését nyugtázza, és bejelenti azt is, hogy az új lakhelyén való „*munkába állításáról*” a helyi tanács gondoskodik. Benedict Jenő sorsának következő állomását az az irat mutatja be, amely három dologra kérdez rá: a lakástulajdonos foglalkozására, az igénybe vett szoba nagyságára és arra, hogy a házban hány lakás van. Ezek a kérdések megválaszolatlanul maradtak, ugyanakkor jelzik a kitelepítési folyamat előrehaladását.

Benedict Jenő nem nyugodott bele a történetekbe, és panasszal élt a Budapesti Rendőrfőkapitánysághoz címzett levelében. Előrehaladott cukorbetegsége hivatkozott, és arra, hogy az ötéves terv sikerét elősegítendő, 1950 februárjában a Találmányi Hivatalhoz a „*kenderáztatás előállítási költségeinek csökkentésére*” újítási tervezetet nyújtott be, és „*annak kivitelezésével még az illetékes faktorok most is foglalkoznak*”. Továbbá – több sorstársához hasonlóan – hivatkozott korábbi „*üldözött*”-i mivoltára (ez volt a „*zsidó*” identitás eufemisztikus kifejezése a korban), illetve arra, hogy családjából többen a „*fasiszta gyilkosok*” áldozataivá lettek.⁷ Gyártulajdonosi mivoltát nem hallgatta el, de hangsúlyozta, hogy a tolnanémedi kendergyárat a „*szociális követelményeknek*” megfelelően vezette, és azt 1949. szeptember 26-án az államosítás céljára önként felajánlotta. Benedict a betegségeit igazoló tisztiorvosi bizonyítványt is mellékelte a beadványához,⁸ valamint a véghatározatban foglaltak teljesítésére 14 napi haladékot kért, mert a *Chevra Kadisa* (temetkezéssel és szociális ügyekkel foglalkozó zsidó egyesület) valamelyik vidéki szeretetotthonába való elhelyezése „*folyamatban van.*” Valami történhetett közben, mert a Magyar Zsidó Levéltárban található kimutatás június 6-ára teszi a határozat megszületését és Kunszentmártont nevezi meg, mint azt a települést, ahová a kitelepítő határozat szól.⁹ Zagyvarékas neve egész egyszerűen eltűnt az iratokból.

Benedict kitelepítése végül június 7-én történt meg. A volt „*kendergyáros és igazgató*” vélhetően nem először került „*vagonba*”, amelynek helyét az irat a budapes-

7 = = A Benedictéhez hasonló sorsokról lásd Dombi, 2020.

8 = = A Dr. Kapos Vilmos V. kerületi tisztiorvos által kiállított tisztiorvosi bizonyítvány szerint Benedict érelmeszesedésben, szívizom-elfajulásban és cukorbetegségben szenvedett.

9 = = MILEV HU HJMA XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. Kimutatás a 65 éves és idősebb jelentkezőkről, 1951. július 5. Neve szerepel a Budapestről kitelepített zsidó családok Hübsch Alfréd-féle regiszterében is (Benediktként). MILEV 2019.22 (Egyedi gyűjtemény).

ti Magdolnavárosi pályaudvarra teszi.¹⁰ A rendőr a lakás kulcsát – a kitelepítés „szokása” szerint – leadta a házfelügyelőnek. A Budapesti Izraelita Hitközség ugyanezen a napon keletkezett belső feljegyzése is azt mutatja, hogy Benedicet (többedmagával) a „június 6-i kimutatásban írottak közül a beérkezett jelentések szerint elvitték.”¹¹

A 78 éves kitelepített gyárigazgató ügyében megmozdult a Budapesti Izraelita Hitközség is. Annyi más emberhez hasonlóan, Stöckler Lajos elnök (ő a magyar zsidó csúcsszerv, a Magyar Izraeliták Országos Képvisellete elnöke is volt) és Dr. Kurzweil István főtitkárhelyettes – a hitközség elöljárósága nevében – 1951. június 8-án a Belügyminisztériumhoz címzett levelükben leírták, hogy készek az idős nyugdíjas Benedicet korára és súlyos cukorbetegsége való tekintettel valamelyik vidéki szeretetotthonukba befogadni.¹² Benedict lakhelyeként itt sem Zagyvarékas szerepel, hanem a már ismert – az összes hitközségi iratban szereplő – Kunszentmárton (Alkotmány utca 10.).

A Belügyminisztérium tisztviselője, Bartucz István relatíve gyorsan, 1951. június 16-án válaszolt a hitközség beadványára, melyben engedélyezte, hogy Benedicet a nyíregyházi szeretetotthonba szállítsák, ugyanakkor további két személy (özv. Grósz Albertné és Dekner Jenő) esetében már nem találta teljesíthetőnek a kérést. „*A szállítást mielőbb eszközölje*” – szöveg a hivatal rideg, embertelen felszólítása. A Belügyminisztérium ugyanezen a napon a Szolnok Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságát is értesítette arról, hogy Benedict számára engedélyt adott a szeretetházba való költözésre.

Stöckler Lajos Csík Ferenc belügyminisztériumi osztályvezetőhöz írott július 6-i levelének egyik melléklete a 65 évesnél idősebb kitelepítettek között említi Benedicet, mint akit Kunszentmártonba utasítottak.¹³ Az összesen három kimutatást mellékelő levélben amúgy Stöckler – rendkívül karakán módon – kiállt még két olyan 70 évesnél idősebb személyért is, akiket a nyíregyházi szeretetotthonból telepítettek ki a Szolnok megyei Fegyverekre.¹⁴

A Belügyminisztérium kitelepítési csoportjának vezetője, Cziráki Ferenc rendőr százados 1951. november 29-én kelt határozatában megerősítette a már korábban megfogalmazott engedélyt. Ezt a Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőrfőkapitányságnak és Benedict Jenőnek küldte el. A határozatot megfogalmazó százados kijelentette:

10 = = A Magdolnavárosi a mai Angyalföldi pályaudvar volt, nevét 1954-ig őrizte.

11 = = MILEV HU HJMA XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. Feljegyzés, 1951. június 7.

12 = = A Belügyminisztériumnak írott levélben a hitközségi vezetők azt kérik, hogy a minisztérium jelölje ki a vidéki szeretetotthont. „*A lebonyolítást a vonatkozó engedély kézhezvételétől számítva nyomban vállaljuk.*” ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Levél, 1951. június 8.

13 = = A kimutatásban, mely 97 nevet tartalmazott, a 18. helyen szerepelt Benedikt. MILEV HU HJMA XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. 2. számú kimutatás, 1951. július 6.

14 = = „*Együttal megérdeklődöm, hogy a nyíregyházi szeretetotthonból áttelepített Delej László és Delej Margit, mindketten 70 évnél idősebbek és mert a kitelepítés előtt szeretetotthonban voltak, nem helyezhetők-e el újból szeretetotthonba. Nevezettek minden felszerelés nélkül kerültek Fegyverekre. Szíves értesítését kérem és vagyok tisztelettel.*” MILEV HU HJMA XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. Levél, 1951. július 6.

„Félreértések elkerülése végett értesítem, hogy új tartózkodásihelye [sic!] ugyancsak kényszer-tartózkodásihelynek [sic!] tekintendő.”¹⁵

Egy 1952. január 4-i belső feljegyzés szerint a kitelepített Benedict Jenő kényszerlakhelye a szeretetotthon, azaz akkor még életben volt.¹⁶ Pedig az őt többször is eláruló állam mindent megtett azért, hogy ez ne így legyen.

= = = Dokumentumok

T. Rendőrkapitányság
Budapest

1. dokumentum

[A] 03733 sz. véghatározat ellen panasszal élek. Hivatkozom elsősorban egészségi állapotomra, mely szerint az OTI¹⁷ állandó insulin-ellátottja [sic!] vagyok, miután előrehaladott cukorbetegségben szenvedek, és mint ilyen, naponkénti injectió [sic!] adására szorulok, amit reszketős kezemmel (bal karom béna) magam elvégezni nem tudok.

Megemlítem továbbá, hogy mint okleveles gépészmérnök az 5 éves terv sikerét elősegítendő 1950. február havában a Találmányi Hivatalhoz a kenderáztatás előállítási költségeinek csökkentésére újítási tervezetet nyújtottam be és annak kivitelezésével még az illetékes faktorok most is foglalkoznak.

Magam és családom üldözöttek voltunk és többen közülünk a fasiszta gyilkosok áldozatai lettek.

Felszabadulás után megmaradt tolnanémedi kendergyárat összes lehetőségeim igénybevételével újra üzembe helyeztem és azt a szociális követelményeknek megfelelően vezettem és vállalatomat 1949. szeptember 26-án államosításra önként felajánlottam.

Mint teljesen vagyontalan kizárólag a nyugdíjamra szorulok.

Kérésemet megismételve, maradtam

Benedict Jenő
okl. mérnök
v. Nádor u. 14.

melléklet: 1 tiszti bizonyítvány

Ui. A véghatározat végrehajtására 14 napi haladékot kérek, mivel a Chevra, valamelyik vidéki Szeretet Otthonába való elhelyezésem folyamatban van.

[ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt szöveg, Benedict Jenő aláírásával.]

15 = = ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Határozat, 1951. november 29.

16 = = A Mazsihisz temetőnyilvántartása szerint Benedikt (itt így szerepel) Jenő 1957-ben halt meg, és a budapesti Kozma utcai zsidó temetőben nyugszik Benedikt Gyulával együtt. Forrás: Toronyi Zsuzsanna (a MILEV igazgatója) közlése.

17 = = Az OTI (Országos Társadalombiztosító Intézet) 1950-ig működött, Benedict valószínűleg a funkciójára gondolt.

I.

2. dokumentum

1 férfi

03733 szám

Név: Bendect [sic!] Jenő

fogl.: kendergyáros és igazg.

Lakás: Bp. V., Nádor. u. 14.

Vele elköltöztetendők:

Pályaudvar: magdolnavárosi

Szerelvény: 2.

Kocsi: 189473

A rendőr jelentése az elköltöztetésről (hiányról):

Jelentem, hogy az elköltöztetés rendben megtörtént, a lakás kulcsát leadtam a házfelügyelőnek.

1951. VI. hó 7. nap

átvétel igazolása:

szerelvény parancsnok

[*ABTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt formanyomtatvány, kézzel beírt adatokkal, Kiss P. Lajos r. szakaszvezető aláírásával.*]

Budapesti Izr. Hitközség

3. dokumentum

VII. Síp utca 12.

Telefon: 423-930, 226-495, 220-423,

220-249, 220-445

Levélcím: Budapest 4. Postafiók 167.

2891/1951. sz.

Válasz esetén szíveskedjék erre a számra hivatkozni.

Dr. K/B.

T. Belügyminisztérium,

Budapest

Benedikt Jenő, volt budapesti (v. Nádor u. 14.), jelenleg Kunszentmárton Alkotmány u. 10. lakos, 78 éves, kitelepítettett.

Tekintettel nevezett idős korára, és súlyosan cukorbeteg állapotára, készek vagyunk őt valamely vidéki szeretetotthonunkba befogadni.

Kérjük, hogy ezt engedélyezni, a vidéki szeretetotthont kijelölni és az utazási engedélyt hozzánk kiadni szíveskedjenek. A lebonyolítást a vonatkozó engedély kézhezvételétől számítva nyomban vállaljuk.

Budapest, 1951. június 8.

Tisztelettel
Budapesti Izraelita Hitközség Elöljárósága

(Dr.Kurzweil István)
főtitkár h.

(Stöckler Lajos)
elnök

Vidéki szeretetotthonaink jegyzéke:

1. Békéscsaba, Csaba u. 3.
2. Debrecen, Bajcsy-Zsilinszky út 32.
3. Gyömrő, Bajcsy-Zsilinszky út 123.
4. Mohács, Eötvös u.8.
5. Nagykanizsa, Szt. Imre herceg útja 3.
6. Nyíregyháza, Jókai utca 4. Kalinin u. 24.
7. Pécs, Tímár u. 5.

[ABTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt szöveg, Kurzweil István és Stöckler Lajos aláírásával.]

Belügyminisztérium.
Bp. VI. Vörösmarty u 32.
T: 126-670.
Sz: 03733/1951.

4. dokumentum

Budapesti Izraelita Hitközség részére,
Budapest
VII. Síp u. 22.

Értesítem, hogy 2891. sz. alatt beküldött kérelmét elbíráltam, és hozzájárulok ahhoz, hogy Benedikt Jenő kunszentmártoni lakost a nyíregyházi szeretetotthonba elszállítsa. A szállítást mielőbb eszközölje.

2862 [sz.] özv. Grosz Albertnéra és 2861. sz. Dekner Jenőre vonatkozó kérelmét nem találtam teljesíthetőnek.

Budapest, 1951. június 16.

(Bartucz István)

[ABTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt szöveg, Bartucz István aláírásával.]

Belügyminisztérium.
Bp. VI. Vörösmarty u 32.
T: 126-670.
Sz: 03733/1951.

5. dokumentum

Szolnok Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága részére,
Szolnok

Értesítem, hogy Benedikt Jenő, jelenleg Kunszentmárton, Alkotmány u. 10. sz. alatti lakosnak engedélyt adtam arra, hogy az Izraelita Hitközség nyíregyházi szeretetházába elköltözhessen.

Budapest, 1951. június 16.
(Bartucz István)

[*ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt szöveg, Bartucz István aláírásával.*]

Belügyminisztérium.
Bp. VI. Vörösmarty u. 32.
T: 126-670.
Szám: 03733/1-1951.

6. dokumentum

Szigorúan bizalmas.

Határozat

Benedikt Jenőnek, akit a 03733. számú határozattal Kunszentmárton, Alkotmány utca 10. szám alá telepítettem ki, ugyancsak fenti számra való hivatkozással engedélyt adtam arra, hogy az Izraelita Hitközség nyíregyházi szeretetotthonába költözhessen.

Félreértések elkerülése végett értesítem, hogy új tartózkodásihelye [sic!] ugyan csak kényszertartózkodásihelynek [sic!] tekintendő.

Erről értesítettem: a Szabolcs-Szatmár megyei r. kapitányságot, Benedikt Jenő, Nyíregyháza, Izraelita Hitközség Szeretotthon.

Budapest, 1951. november 29.

Aláírás
(Cziráki Ferenc)
r. szds.

[*ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/1951. Géppel írt szöveg Cziráki Ferenc r. százados aláírásával.*]

03733/95I

7. dokumentum

Hiv. feljegyzés!

Benedikt Jenő kényszertartózkodási helye:

Nyíregyháza Izr. Szeretetotthon.

Lásd: 4037/952. jan. 4-én kelt táviratir [sic!].

Bp. 1952. jan. 4.

[*ÁBTL 2.5.6. I. sorozat 03733/195I. Kézrel írt eredeti, olvashatatlan aláírással.*]

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.5.6. Kitiltással, kitelepítéssel kapcsolatos iratok

I. sorozat 03733/195I. Benedict Jenő

Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár (MILEV)

XXIV-A-XXXIII-5-b-2-23. A kitelepítések elleni panaszok másolatai,

kitelepítettek segélyezési ügyei

2019.22. (Egyedi gyűjtemény) Budapestről kitelepített zsidó családok
regisztere (a Hübsch-hagyatékából)

=== Nyomtatásban megjelent források ===

A budapesti egységes hálózat (Budapest és környéke) betűrendes távbeszélő névsora,
1943.

A budapesti egységes hálózat (Budapest és környéke) betűrendes távbeszélő névsora.
Hivatalos kiadás. 1943. január. M. kir. Postavezérigazgatóság, Budapest.

Entresz (szerk.), 1928

Magyar Pénzügyi Compass. 1927–1929. I. kötet. Szerkesztette: Entresz Ferenc.

M. P. C. Kiadóhivatala, Budapest.

==== Hivatkozott irodalom ====

Dombi, 2020

Dombi Gábor: *Osztályellenségek. Az 1951-es budapesti kitelepítés zsidó áldozatai.*
Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest.

Oltvai, 1973–1974

Oltvai Ferenc: Nagylak község megalakulása, 1920–1922. *Levéltári Közlemények,*
44–45. sz. 391–406.

Kulcsszavak

=====

kitelepítés, ötvenes évek, társadalomtörténet

/ “His New Place Of Residence Can Be Considered A Forced Residence Too” /

The deportation of Jenő Benedict in the summer of 1951

The Historical Archives of the Hungarian State Security holds the dossier of Jenő Benedict (or Benedikt). This source, which reveals the process of the former factory owner's deportation (in 1951), is a dramatically condensed record of the events of a few months. This type of dossier, which is not at all rare, contains the usual four-page questionnaire (filled in by the informant, usually the caretaker), the final decision and other related documents that determined the fate of the person. These materials marked the various stages of the Passion, the forcible removal from the place of residence, for each displaced person. Jenő Benedict never engaged in politics, and his person precisely exemplifies the behaviour of a wealthy Jewish citizen who played an important role in Hungarian economy but was essentially apolitical and focused solely on his profession. However, his life was threatened twice: during the Holocaust and in 1951, when he was expelled from Budapest by the Communist regime. Although the Jewish community managed to place him in a nursing home, his fate was determined by a very dramatic scenario.

= Affixum =
////////////////////

